

POSUDEK VEDOUCÍ PRÁCE

Bc. Eliška Vinklerová: **Františka Brychtová – dcera řemeslníka, manželka mlynáře (1792–1859)**. Diplomová práce. Ústav historických věd, Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice 2025.

Studentka Bc. Eliška Vinklerová se ve své diplomové práci rozhodla věnovat osobnosti Františky Brychtové, tedy ženě z řemeslnického prostředí, která žila v první polovině 19. století na Vysokomýtsku, a to na základě analýzy jejích dopisů. Jedná se o zajímavé a dosud neprobádané téma, jeho volbu tedy hodnotím jednoznačně kladně.

Pramennou základnu předkládané diplomové práce tvoří velmi rozsáhlý korpus zhruba 300 dopisů, které Františka vytvořila. Jedná se o dopisy, které v letech 1819–1859 napsala svému nejmladšímu bratrovi Aloisi Vojtěchu Šemberovi. Mapují tedy celý její dospělý život. Autorka pracovala rovněž s dalšími prameny z osobní pozůstalosti A. V. Šembery uložené ve Vysokém Mýtě a také s matrikami.

Svoji práci Bc. Eliška Vinklerová metodologicky ukotvila v aplikaci genderu jako kategorie analýzy, přičemž vycházela ze studie Joan W. Scott, která gender definovala jako socio-kulturní konstrukt. Autorka rovněž refletovala závěry českých autorů a autorek zabývajících se gender history, resp. dějinami žen, když aplikovala tradiční životní fáze, resp. role ženy jako rámec svého výzkumu.

Využila rovněž teoretickou literaturu k analýze ego-dokumentů a autobiografických textů. Ve své práci ji aplikuje, nicméně objevují se místa, kde je její aplikace nedostatečná a autorka si neudrhuje analytický odstup s vědomím silné subjektivity pramenů. Její práce pak v některých částech obsahuje lehce zavádějící tvrzení typu: „*Díky dopisům Františky Brychtové lze načrtnout vztah k jejím čtyřem bratrům [...] nelze tento vztah popsat zcela a detailně [...], poněvadž se nedochovala korespondence, kterou si Františka vyměňovala se zbylými bratry. Z dopisů zasílaných nejmladšímu bratru A. V. Šemberovi vyplývá, že k němu měla nejbliže.*“ (s. 55) Ano, dopisy nejmladšímu bratrovi jsou často velmi vřelé, tak vřelé, že je můžeme považovat za projev unikátně blízkého sourozeneckého vztahu. Ale lze toto tvrdit, když neexistují dopisy ostatním bratrům, a tudíž není možné komparovat, resp. analyzovat míru emotivity Františky v jiných rodinných dopisech?

Práce má logickou strukturu: autorka zařadila úvodní kapitoly, kde možná až příliš stručně definovala svůj metodický přístup a inspiraci, a poté shrnutí dosavadního stavu bádání, charakteristiku ego-dokumentů jako specifického pramene a kritiku použitých pramenů.

Poté následují dvě hlavní kapitoly. V první autorka definuje teoretická východiska, když popisuje postavení ženy v kontextu první poloviny 19. století. Jejich zpracování je slušné, autorka v nich reflektuje relevantní studie a monografie. Za jistou slabinu považují, že v nich autorka nepodává rozsáhlejší definici specifik řemeslnického prostředí, resp. postavení ženy v řemeslnickém prostředí.

V druhé části pak autorka prezentuje vlastní analýzu. Tento text se opírá o rozsáhlý korpus pramenů. Autorka popisuje nejen osobu Františky, ale zasazuje ji do širší rodiny a kontextu

řemeslnického prostředí, což je pro tuto studii klíčové. Časová osa života Františky je přehledná a jasně čtenáři umožňuje sledovat její dráhu od narození přes sňatek až po období vdovství. Text nezůstává u suché biografie, ale zajímá se o každodenní rytmus života ženy, její pracovní vytížení, roli v domácnosti a vztah k dětem. Propojuje data z dopisů s dalšími údaji. Způsob práce ukazuje, že chápe osobní dějiny jako vstupní bod do většího historického příběhu, čímž navazuje na kvalitní tradici mikrohistorie (byť to není explicitně vyjádřeno).

V některých pasážích text obsahuje formulace, které jsou zavádějící: „*Školní vzdělávací systém byl určen výhradně chlapcům, od kterých se očekávalo naplnění genderové role v pozici živitele rodiny, k čemuž si potřebovali získat specifické znalosti a dovednosti.*“ (s. 66) Ano, genderové role jasně definovaly větší zájem o vzdělání chlapců, nicméně základní školství bylo otevřené pro všechny a bylo povinné pro všechny. Autorčino tvrzení je vlastně v rozporu s požadavkem Všeobecného školního řádu (1774) a mladších školských reforem.

V textu druhé kapitoly chybí explicitní vazby na kontext kapitoly 1. Autorka totiž popisuje konkrétní život Františky, ale zřídka se vrací k obecným vzorcům nebo normám nastíněným v první kapitole – např. jaký byl ideál manželky, matky, ženy v domácnosti, vzdělané ženy apod.

Ačkoli předkládaná diplomová práce většinou dobře využívá narativní potenciál tématu, tak v některých pasážích kapitoly převažuje popisný styl. To se týká zejména v podkapitoly 2.7., kde autorka prezentovala zajímavosti nalezené v korespondenci, které se jí nevešly do ostatních tematicky zaměřených podkapitol.

Drobné doporučení k další práci: Zatímco fakta o bydlení, majetku, příbuzných a každodenním rytmu jsou zpracována pečlivě, chybí hlubší vhled do Františčinu prožívání, pocitů a hodnot, jak je odrážejí dopisy. To bylo autorčíným záměrem a není to tedy možné vnímat jako slabinu, nicméně vidím v tom potenciál dalšího výzkumu tématu, např. za použití metodického přístupu navazujícího na závěry německé historičky Ute Frevert.

K silným stránkám předkládané diplomové práce, resp. zhodnocení vlastních zjištění v závěru, patří zejména:

1. Ucelené shrnutí výzkumného záměru i výsledků

Závěr se vrací k deklarovanému cíli práce – tj. rekonstrukci genderových rolí a životního příběhu Františky Brychtové na základě dochované korespondence. Tato sebereflexe je dobře artikulovaná: autorka opakovaně připomíná, že vycházela z primárního pramene (dopisů) a že cílem nebyla jen biografie, ale zasazení individuální zkušenosti do společenského rámce.

2. Vystižení výpovědní hodnoty korespondence

Velmi pozitivně hodnotím upozornění na hodnotu ego-dokumentu jako zdroje pro mikrohistorii. Závěr zdůrazňuje, že i z fragmentárních písemností lze získat vhled do každodennosti a že právě „obyčejné“ ženy mohou prostřednictvím takových pramenů promlouvat o své době.

3. Zvýraznění rodinných vztahů jako klíčového tématu

Autorka dobře vystihuje, že dopisy nejsou jen výpovědí o Františce samotné, ale že klíčovým tématem práce je sourozenecký vztah a rodinné vazby. Tento akcent má výzkumnou hodnotu – odkazuje k širšímu zájmu o emoce, afektivní vazby a rodinné komunikační strategie.

K slabým stránkám naopak patří:

1. Metodologická rovina zůstává spíše v pozadí, resp. je popsána příliš stručně

V úvodu je metodický přístup definován příliš stručně, není definován ve vztahu k výzkumnému záměru – sledování genderových rolí a analýzy ego-dokumentů. Není definován metodický přístup k analýze ego-dokumentů. Závěr pouze jednou zmiňuje „analýzu osobních sdělení“, ale explicitně nereflektuje výzkumný přístup nebo použitou metodologii.

2. Slabší reflexe širšího přínosu práce v závěrečném shrnutí

V závěrečném shrnutí se autorka příliš drží osoby Františky, ale málo rozvádí, jaké obecnější poznatky práce přinesla k tématům jako: každodennost žen v řemeslnickém městském prostředí, forma komunikace v rodině a způsoby zvládání krizových situací.

Tato zjištění jsou dobře vysvětlena v jednotlivých částech práce, ale v závěru bohužel ne.

Přes výše uvedené nedostatky považuji práci za kvalitní původní studii, oceňuji práci s rozsáhlým pramenným materiálem i metodický přístup k jeho zpracování. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Navrhuji **hodnocení B**.

V Chrudimi 13. 8. 2025.

Mgr. Jana Stráníková, PhD.